

ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ: ОСНОВОПОЛОЖНІ ЗАСАДИ

ELECTRONIC GOVERNANCE: BASIC PRINCIPLES

Шандрук С.М., к.н. держ. упр.,

старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін

Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського»

Стаття присвячена проблематиці становлення та розвитку електронного урядування в Україні. Аргументовано, що електронне урядування є одним із найважливіших чинників формування інформаційного суспільства та побудови демократичної, правової та соціально спрямованої держави, оскільки спрощує процедуру отримання фізичними та юридичними особами адміністративних електронних послуг, полегшує доступ до необхідної їм інформації та значно сприяє відкритості і прозорості органів державної влади й місцевого самоврядування. У дослідженні розкрито поняття та ознаки інформаційного суспільства і електронного урядування, простежено його вплив на розвиток інформаційного суспільства. Сформовано фундаментальні принципи електронного урядування. Зроблено аналіз змісту окремих принципів електронного урядування та проблем їх визначення в адміністративно-правовій науці. Розглянуто підходи науковців щодо розуміння сутності та змісту електронного урядування, його мети і завдань. Аргументовано необхідність доповнення системи основоположних засад електронного урядування принципами співробітництва та партнерства, які передбачають контроль суспільства і бізнесу за діяльністю держави й унеможливають застосування командно-адміністративних методів та директивних механізмів публічного адміністрування, нерівноправних взаємовідносин держави з іншими суб'єктами.

Інформаційне суспільство розуміємо як умовно визначену категорію, яка розкриває рівень комунікації осіб із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних технологій щодо створення, передачі, отримання та зберігання інформації. Роль та значення інформації й комунікацій вбачається як основний індикатор формування та розвитку інформаційного суспільства, в умовах якого простежується перетворення способу життя людей в соціокультурному просторі за напрямом віртуалізації соціальної реальності.

Електронне урядування бачимо в якості системи управління державним апаратом влади, що включає визначену форму, набір принципів і норм, яка здійснюється в електронній формі. Електронне урядування є одним з інструментів розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприяє створенню умов для відкритого і прозорого публічного адміністрування. Воно має забезпечити суттєве підвищення якості управлінських рішень, скоротити строки їх розробки та прийняття і є одним з визначальних чинників адміністративної реформи, докорінних перетворень в діяльності органів публічної влади та їх взаємодії з людьми.

Ключові слова: інформаційне суспільство, електронний уряд, публічне управління, інформаційно-комунікаційні технології, мета електронного урядування, принципи електронного урядування.

The article is devoted to the issues of formation and development of electronic governance in Ukraine. It is argued that e-government is one of the most important factors in the formation of an information society and the construction of a democratic, legal and socially oriented state, as it simplifies the procedure for obtaining administrative electronic services by individuals and legal entities, facilitates access to the information they need and significantly contributes to the openness and transparency of state authorities and local self-government. The study revealed the concepts and features of the information society and electronic governance, traced its influence on the development of the information society. The fundamental principles of electronic governance have been formed. An analysis of the content of individual principles of electronic governance and the problems of their definition in administrative and legal science has been made. The approaches of scientists regarding the understanding of the essence and content of electronic governance, its purpose and tasks are considered. The need to supplement the system of fundamental principles of electronic governance with the principles of cooperation and partnership, which provide for the control of society and business over the activities of the state and make it impossible to use command-administrative methods and directive mechanisms of public administration, unequal relations of the state with other subjects, is argued.

We understand the information society as a conditionally defined category that reveals the level of communication of individuals with the use of the latest information and communication technologies regarding the creation, transmission, receipt and storage of information. The role and importance of information and communications is seen as the main indicator of the formation and development of the information society, under which the transformation of the way of life of people in the socio-cultural space is traced in the direction of the virtualization of social reality.

Electronic governance can be seen as a management system of the state apparatus of power, which includes a defined form, a set of principles and norms, which is carried out in electronic form. Electronic governance is one of the tools for the development of the information society, the implementation of which contributes to the creation of conditions for open and transparent public administration. It should ensure a significant increase in the quality of management decisions, shorten the terms of their development and adoption, and is one of the determining factors of administrative reform, fundamental transformations in the activities of public authorities and their interaction with people.

Key words: information society, electronic government, public administration, information and communication technologies, purpose of electronic governance, principles of electronic governance.

Постановка проблеми. Формування та розвиток сучасної демократичної української держави перебуває в стані кардинальних перетворень та реформувань, що обумовлено системою політичних, економічних, соціальних та зовнішніх чинників. Ефективність таких перетворень безпосередньо залежить від рівня наукової розробки шляхів реформування державно-правових інституцій, в тому числі і електронного урядування як інструмента розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприяє створенню умов для відкритого і прозорого публічного управління.

В умовах нестабільності та воєнного стану розвиток демократичної української держави вимагає використання оптимальних форм публічного управління, які б могли задовольнити потреби стрімкого суспільного розвитку та бути реалізовані за складних сучасних реалій. Саме

тому подальшої уваги потребує така форма організації публічного управління, як електронне урядування, впровадження котрої було фактично розпочато у 2017 році з схвалення Кабінетом Міністрів України Концепції розвитку електронного урядування в Україні [1], і яке наразі набуває все більшої підтримки нашого суспільства.

В наш час ефективна робота інституцій публічної влади, надання ними адміністративних послуг, в тому числі й електронних, неможлива без перманентного використання можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що спрощує взаємодію між владними органами та фізичними і юридичними особами.

Створення ефективної моделі електронного урядування надає можливість публічним службовцям швидко приймати управлінські рішення та втілювати їх у життя, модернізувати управлінську структуру в організаційному

та правовому напрямках, наблизити її до людей. «Прозорість» цієї форми урядування є її визначальною особливістю. Отже, адміністрування стане відкритим, що збільшить рівень довіри суспільства до державної влади. Тому визначення основоположних засад електронного урядування дотепер залишається і буде актуальним питанням сучасної управлінської науки та потребує подальшого дослідження.

Стан дослідження проблеми. За останні роки темі «електронного урядування» було приділено багато уваги. Серед науковців, котрі присвячували свої праці цій важливій проблематиці, можна виокремити Є.О. Архипову, М.І. Белікову, М. Бонема, О.П. Голубицького, П.І. Жежничу, І.В. Костенко, К.О. Линьова, В.І. Мишишина, Є.І. Погребняк, А.І. Семенченка, Ю.І. Соломко, В.В. Харенко, С.А. Чукут, О.Б. Шевчука та інших.

Таким чином, вибір теми зумовили наукова і соціальна значимість досліджуваного питання та недостатній рівень його теоретико-методологічної розробленості.

Формулювання мети статті. Метою дослідження є зміст та принципи електронного урядування.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні одним з основних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство. Інформаційне суспільство – це суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя [2].

Інформаційне суспільство повинне забезпечити правові і соціальні гарантії того, що кожний громадянин, що знаходиться в будь-якому місці й у будь-який час, зможе отримати всю необхідну для його життєдіяльності та вирішення поставлених перед ним проблем інформацію.

Інформаційне суспільство – це те суспільство, яке впровадило інформаційно-комунікаційні технології у свій спосіб життя. Серед ознак, що визначають інформаційне суспільство, слід виділити наступні: це суспільство, що базується на використанні ІКТ; воно характеризується великим обсягом інформації, яка протікає через ці ІКТ; взаємодія між особами зазвичай здійснюється за допомогою цих ІКТ; брати участь в ІКТ набагато простіше; спілкування відбувається негайно та ефективно; інформація доступна кожному; існує велика різноманітність думок [3, с. 96].

Електронне урядування є одним з інструментів розвитку інформаційного суспільства, впровадження якого сприяє створенню умов для відкритого і прозорого публічного адміністрування. Воно має забезпечити радикальне підвищення якості управлінських рішень, скоротити строки їх розробки та прийняття і є одним з визначальних чинників адміністративної реформи, трансформаційних перетворень в діяльності органів публічної адміністрації та їх взаємодії з громадянами.

У зарубіжній науковій літературі знаходимо твердження, що електронний уряд – це засіб, що через використання інформаційних технологій сприяє наданню публічних послуг безпосередньо замовнику, коли клієнтами є громадяни, бізнес або інші урядові структури [4].

Організації Об'єднаних Націй визначає електронний уряд як такий, що широко використовує інформаційно-комунікаційні технології та надає громадянам і підприємствам можливість взаємодіяти з урядом на основі різноманітних електронних засобів. Світове співтовариство визначає електронне урядування в двох аспектах: як системне використання ІКТ урядом для взаємодії з громадянами і підприємствами та для спрощення й удосконалення демократичного управління [5].

Вітчизняні учені по-різному пояснюють поняття «електронне урядування». Так, один із підходів трак-

тує електронне урядування як інструмент, що допомагає отримувати необхідну інформацію, послуги і здійснювати комунікацію між громадськістю та владою. Інший підхід при визначенні цього поняття робить наголос на інформатизації державно-публічних справ. На думку О. Баранова, електронний уряд – це уряд, у якому вся сукупність як внутрішніх, так і зовнішніх зв'язків і процесів підтримується й забезпечується відповідними інформаційно-комп'ютерними технологіями, а необхідною умовою переходу до електронного уряду є широка інформатизація всіх процесів у звичайній діяльності міністерств, відомств, місцевих органів виконавчої влади, причому як внутрішніх, так і зовнішніх [6]. Ґрунтовним є урядовий підхід щодо розуміння «е-урядування» як системи управління державним апаратом влади, що включає визначену форму, набір принципів і норм, яка здійснюється в електронній формі. Так, відповідно до Концепції розвитку електронного урядування в Україні, е-урядування – це форма організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян [1].

Д. Спасібов, досліджуючи електронне урядування в системі сучасних концепцій публічного управління, визначає його як «форму організації публічного управління, що сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням ІКТ для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян» [7].

І.В. Костенко розуміє електронне урядування як форму організації державного управління, яка сприяє підвищенню ефективності та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для забезпечення подальшого розвитку демократичного суспільства [8, с. 119].

Слід погодитись з думкою окремих учених, що зміст електронного урядування потрібно розглядати у трьох площинах: концептуальній, процесній і технічній. Концептуально електронне урядування розуміється як інноваційна модель публічного управління або нова форма організації інституцій публічної влади. Процесний рівень охоплює сукупність функціональних можливостей, які може впроваджувати держава через використання різних видів інформаційно-комп'ютерних технологій. В технічній площині електронне урядування являє сукупність інформаційних систем, програмно-апаратних комплексів, засобів зв'язку, обробки, зберігання та передачі інформації, які залучені до процесу управління [9].

Метою електронного урядування визначено розвиток електронної демократії задля досягнення європейських стандартів якості надання електронних державних послуг, відкритості та прозорості влади для громадянина, суспільства та бізнесу [10].

Електронне урядування можна вважати одним із способів регулювання суспільних відносин, що здійснюється з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Його функціонування має підпорядковуватись певним принципам – основним ідеям, які розкривають зміст і спосіб правового регулювання. Впровадження електронного уряду здійснюється на підставі певних принципів:

- прозорості і підзвітності. Робота держави є публічною, кожен громадянин має право отримати потрібну йому інформацію про роботу державних органів, суспільство здійснює жорсткий контроль за діяльністю влади, влада регулярно надає громадськості звіти та іншу необхідну інформацію;

• орієнтації на громадян або клієнт-орієнтованість. Громадяни є тими, хто формує владу держави, а не тільки споживачами його послуг, визначає політику і напрям розвитку суспільства;

• зручності і простоти використання. Всі електронні програми мають на меті полегшити громадянам користування системою, збільшивши швидкість обслуговування запитів і скоротити термін очікування;

• бізнес-трансформації. Все програмне забезпечення, архітектура і інфраструктура, а також політика електронної держави спрямовані на те, щоб додати державній системі ефективності бізнес-моделі з її перевагами;

• ефективності. Ефективність роботи електронного уряду повинна проявлятися в її здатності швидко і з найменшими витратами обслужити найбільшу кількість громадян та забезпечити при цьому найвищу якість послуг;

• безпеки. Електронні додатки повинні повністю відповідати загальній архітектурі систем безпеки, ідентифікації електронних платежів, а також загальному дизайну користувальницького інтерфейсу системи;

• масштабності рішень. Електронні додатки повинні забезпечувати взаємодію між різними структурами і органами, що складають систему, і повну взаємну сумісність;

• звітності. Електронні додатки повинні збільшувати точність даних, можливість їх архівування, а також аудиту;

• максимальної готовності до дії. Державні органи повинні виявляти готовність приєднатися до системи і адаптувати відповідно до неї свою роботу [11, с. 32].

Вважаємо, що окрім зазначених вище, державна політика електронного урядування має базуватись на принципах співробітництва та партнерства, які передбачають контроль дій держави з боку суспільства і бізнесу й унеможливають застосування командно-адміністративних методів та директивних механізмів публічного управління, нерівноправних взаємовідносин держави з іншими суб'єктами.

Висновки. Таким чином, подальший розвиток України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, орієнтованої на європейські цінності, не можливий без розбудови інформаційного суспільства та запровадження електронного урядування. Електронне урядування являє собою певний спосіб організації діяльності інституцій публічної адміністрації на основі інформаційно-комунікаційних технологій, мережі Інтернет та її сегментів, який дозволяє владним органам працювати в реальному часі та спрощує комунікацію громадян, суб'єктів підприємницької діяльності, громадських організацій з державою в сфері надання адміністративних електронних послуг. Електронне урядування має будуватися на основі чітко визначених засад, мати якісне законодавче забезпечення та відповідати суспільним інтересам нашої держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція розвитку електронного урядування в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 20.09. 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>
2. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16/print>
3. Словник законодавчої та стандартизованої термінології. НАПН України; Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського / уклад.: П. І. Рогова, Я. О. Чепуренко, С. М. Зозуля, І. Г. Лобановська. Київ : Нілан-ЛТД, 2012. 283 с.
4. Safeena R., Kammani A. E-Government Adoption: A Conceptual Demarcation. *Advances in Computing and Information Technology*. P. 67–76. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-31552-7_8
5. United Nation E-Government Survey. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2018Survey/E-Government%20Survey%202018_FINAL%20for%20web.pdf.
6. Баранов О. Електронний уряд в Україні? Буде! Коли? ZN.UA. URL: https://dt.ua/SOCIETY/elektronniy_uryad_v_ukrayini_bude_koli.html
7. Спасібов Д. Електронне урядування в системі сучасних концепцій публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2018. №2(61). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2018-2/index.html>
8. Костенко І. В. Принципи електронного урядування. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 117–120.
9. Жекало Г. І., М. Заяць М. Я., Вакун О. В. Сутність та зміст електронного урядування: концептуальний вимір. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 8. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/54.pdf
10. Електронне урядування. Опорний конспект лекцій. Дзюба С. В., Жилияєв І. Б., Полумієнко С. К, Рубан І. А., Семенченко А. І. / за ред. А.І. Семенченка. Київ, 2012 URL: <http://academy.gov.ua/infpol/pages/dop/2/files/25b2e244-abac-4811-a0e5-4e420559b51d.pdf>
11. Погребняк І. Є. Електронний уряд (e-government) і електронне урядування (e-governance): поняття та принципи функціонування. *Право та інновації*. 2014. № 3 (7). С. 26–35.